

**“FILOLOGIK KOMPARATIVISTIKA VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2025-yil, 12-13-noyabr

**“PROBLEMS OF COMPARATIVE
PHILOLOGY AND TRANSLATION
STUDIES”**
international scientific and practical conference
November 12-13, 2025

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI KAFEDRASI

**“FILOLOGIK KOMPARATIVISTIKA VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami

2025-yil, 12-13-noyabr

THE MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ALISHER NAVO‘I TASHKENT STATE UNIVERSITY
OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE

THE DEPARTMENT OF “TRANSLATION THEORY AND PRACTICE”

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference titled

**“PROBLEMS OF COMPARATIVE PHILOLOGY
AND TRANSLATION STUDIES”**

November 12-13, 2025

Tashkent – 2025

UO‘K 845.711.05

KBK 133.585.3 “Filologik komparativistika va tarjimashunoslik masalalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. – Toshkent, 2025. – 889 b.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Mas’ul muharrir:
Shuhrat SIROJIDDINOV

akademik

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti rektori

Tahrir hay’ati:

Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Zuhridin Isomiddinov (O‘zbekiston), Elizabetta Ragagnin (Italiya), Gabriela Shtoecli (Shveytsariya), Qosimboy Mamurov (O‘zbekiston), Sayed Mohamed Ahmad Korayem (Misr), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Yurgen Yakob Beker (Germaniya), Kemal Yavuz Ataman (Turkiya), Xurram Raximov (O‘zbekiston), Natalya Filimonova (Rossiya), Nedim Bakirci (Turkiya), Farhad Rahimi (Eron), Xayrulla Hamidov (O‘zbekiston), Elmira Adilbekova (Qozog‘iston), Sag‘inbek O‘rinboev (Qirg‘iziston), Zulxumor Xolmanova (O‘zbekiston), Mahmadiyor Asadov (O‘zbekiston), Ziyodaxon Teshaboyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston), Islomjon Yakubov (O‘zbekiston), Nargiza Rashidova (O‘zbekiston), Sabohat Qahharova (O‘zbekiston), Hafiza Qo‘chqorova (O‘zbekiston,) Nigora Sulaymonova (O‘zbekiston), Dilafruz Muhammadiyeva (O‘zbekiston), Dostonbek Ahmadov (O‘zbekiston), Dilnoza Shonazarova (O‘zbekiston).

Mazkur xalqaro konferensiya materiali filologik komparativistika va tarjimashunoslikning dolzarb nazariy hamda amaliy masalalarini zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida yoritishga bag‘ishlanadi. To‘plamda turli milliy adabiyotlar, tillar va madaniyatlar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir, adabiyotlararo aloqalar, qiyosiy-tipologik va qiyosiy-genetik tadqiqotlar, badiiy va maxsus matnlarni tarjima qilish muammolari, tarjima strategiyalari va ekvivalentlik masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, konferensiya materiallarida tarjima nazariyasining zamonaviy konsepsiyalari, tarjimon kompetensiyasini shakllantirish, tarjimoni o‘qitish metodikasi, madaniyatlararo kommunikatsiya hamda globallashuv sharoitida tarjimaning ijtimoiy-madaniy ahamiyati kabi masalalar keng yoritiladi. Ilmiy maqolalar filologik komparativistika va tarjimashunoslik sohalarida faoliyat yuritayotgan olimlar, tadqiqotchilar, doktorantlar, magistrantlar hamda talabalar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, fanlararo integratsiyani kuchaytirishga hamda nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Mualliflar qarashi va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2025-yil 17-dekabrda 6-sonli yig‘ilish qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

UO‘K 845.711.05

KBK 133.585.3 Proceedings of the International Scientific-Practical Conference on the topic
“Problems of comparative philology and translation studies”. – Tashkent, 2025. – 889 p.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Editor-in-Chief:

Shuhrat SIROJIDDINOV

Academician

Rector of Alisher Navo'i Tashkent State University of Uzbek Language and Literature

Editorial Board:

Nozliya Normurodova (Uzbekiston), Zuhridin Isomiddinov (Uzbekiston), Elizabetta Ragagnin (Italy), Gabriela Stöckli (Switzerland), Qosimboy Mamurov (Uzbekiston), Sayed Mohamed Ahmad Korayem (Egypt), Uzok Djoraqulov (Uzbekiston), Gulnoz Khallieva (Uzbekiston), Jürgen Yakob Beker (Germany), Kemal Yavuz Ataman (Turkiye), Khurram Rakhimov (Uzbekiston), Natalya Filimonova (Russia), Nedim Bakirci (Turkiye), Farhad Rahimi (Iran), Khayrulla Hamidov (Uzbekiston), Elmira Adilbekova (Kazakhstan), Sag‘inbek O‘rinboev (Kyrgyzstan), Zulxumor Xolmanova (Uzbekiston), Mahmadiyor Asadov (Uzbekiston), Ziyodakhon Teshaboyeva (Uzbekiston), Dilnavoz Yusupova (Uzbekiston), Islomjon Yakubov (Uzbekiston), Nargiza Rashidova (Uzbekiston), Sabohat Qahharova (Uzbekiston), Hafiza Qo‘chqorova (Uzbekiston,) Nigora Sulaymonova (Uzbekiston), Dilafruz Muhammadiyeva (Uzbekiston), Dostonbek Akhmadov (Uzbekiston), Dilnoza Shonazarova (Uzbekiston).

This international conference articles are dedicated to illuminating the current theoretical and practical issues in philological comparativistics and translation studies based on the modern scientific approaches. The collection analyzes of mutual influences between different national literatures, languages and cultures; interliterary connections; comparative-typological and comparative-genetic studies; the issues of translating literary and specialized texts; translation strategies and problems of equivalence. Furthermore, the conference materials extensively cover the topics such as: contemporary concepts in translation theory, the formation of a translator competence, methodologies for teaching translation, intercultural communication and socio-cultural significance of translation in the context of globalization. The given scientific articles are intended to scientists, researchers, doctoral students, master’s students and undergraduate students who actively working in the fields of philological comparativistics and translation studies and they serve to strengthen interdisciplinary integration as well as to ensure the harmony between theory and practice.

The views expressed in the articles do not necessarily reflect those of the editorial board.

The publication was recommended by the Scientific and Technical Council of Alisher Navo‘i Tashkent State University of Uzbek Language and Literature on December 17, 2025.

MİLLİ KİMLİK İNŞASINDA HALK BİLİMİNİN İŞLEVİ

Nedim Bakırcı,

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Prof., Dr. (Türkiye)

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2025.12.11/HUOC5304

Özet. İnsanoğlu kendini tanımak ve tanıtmak için bir dünya kurar. Bu dünya içinde de kendine bir kültür ve bir kimlik oluşturur. Kültürle kimliğini somut hale getirir. Kimlik ise toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü olarak kabul edilir. Her toplumun bir kültürü ve her bireyin de mensup olduğu toplumu gösteren bir kimliği vardır. Kimliğin oluşmasında genelde kültür belirleyici bir etkidir. Kültür içerisinde pek çok unsur yer alır ki bu unsurlardan biri de halk bilimidir. Halk bilimi bireylerin milli kimliğinin oluşmasında son derece önemli bir rol oynar. Halk bilimi ürünlerinden destan, masal, halk hikâyesi, efsane ve fıkra gibi halk anlatmalarının yanı sıra anonim şiir ve âşık şiiri bireylerin milli kimliğinin inşasında ayrı ayrı etkisi söz konusudur. Dolayısıyla halk bilimi ürünleri bireyin ve toplumun ulusal kimliğinin oluşması ve yerleşmesinde katkısı küçümsenmeyecek kadar çoktur.

Bu çalışmada milli kimliğin inşasında halk bilimi ürünlerinin rolü ve işlevi türlerden hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kimlik, milli kimlik, halk bilimi, işlev.*

Abstract. Human beings build a world to know and promote themselves. In this world, it creates a culture and an identity for itself. It makes its identity concrete with culture. Identity, on the other hand, is accepted as the whole of the signs, qualities and characteristics that are unique to human beings as a social being, and the conditions that enable someone to be a certain person. Every society has a culture and every individual has an identity that shows the society to which he belongs. In general, culture is a determining factor in the formation of identity. There are many elements in culture, one of which is folklore. Folklore plays an extremely important role in the formation of the national identity of individuals. In addition to folk narratives such as epics, fairy tales, folk tales, legends and anecdotes, anonymous poetry and minstrel poetry have separate effects on the construction of the national identity of individuals. Therefore, folklore products have a significant contribution to the formation and settlement of the national identity of the individual and society.

In this study, the role and function of folklore products in the construction of national identity has been tried to be revealed based on genres.

Keywords: *Identity, national identity, folklore, function.*

Giriş. Halk bilimi, kültürel muhteva, kültürün yapısı bağlamında insan ve insan davranışları konularının tahlilinde başvurulacak en önemli bir sosyal bilim hüviyetindedir. Bu hüviyetiyle halkbilimi sosyal ve beşeri bilimlerin öğretilerinin, alanlarının ve yöntemlerinin bazen birleşip örtüştüğü çoğunlukla da kesiştiği bir kavşak konumundadır. Bu bağlamda, halk bilimi, bir topluluğun geleneksel ve anonim dünya görüşünü ve bunun dışı vurumları olarak kabul edilen, söze, harekete ve nesneye dayalı olarak ifade edilen her türlü anlamlı formu ve bunların oluşumları, geliştirilip ve pekiştirilmelerine yönelik iletişim olaylarının içinde konu edildiği bir bilim alanıdır (<http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/59.php>).

Sosyal bilimlerin gelişim seyri içerisinde disiplinlerarası bir bilim dalı olarak ortaya çıkan halk bilimi; sosyo-ekonomik, coğrafi, kültürel ve insani faktörlere dayalı bir anlayışla şekillenmiş bir bilim dalıdır. Avrupa'nın coğrafi keşiflerle başlayan yeni dünyayı tanıma süreci, ekonomik olduğu kadar bilimsel gelişmelere de zemin hazırlamıştır. Teknolojik ve bilimsel gelişmeler önemli

gelişmeleri de beraberinde getirmiş, ötekini tanımayla başlayan merak kendine tanımaya dönüşmüştür.

İskoç asıllı James Macpherson adlı İngiliz şair, Ossiancilik adı verilen romantik bir akımın başlamasına sebep olmuştur. Macpherson, 1762 yılında Fingal, 1763 yılında Temora adlı şiir kitaplarını yayımlamış ve bu kitaplarda yer alan şiirlerin 13. yüzyılda yaşamış Ossian adlı bir şaire ait olduğunu iddia etmiştir. Bu yayımlanan şiirlerle Ossiancilik akımı Avrupa’da ve özellikle Almanya’da derin izler bırakmıştır. Yeni bir bilim dalı olarak 18. yüzyılda Alman filozof Johann Gottfried Von Herder’le başlayan ve Grimm Kardeşlerle (Jacop Grimm ve Wilhelm Grimm) devam eden çalışmalar halk biliminin zeminini oluşturmuştur. Herder’in çalışmaları sayesinde halk biliminin temelleri atılmış ve halk türkülerini derleyerek yayımlaması Alman milli kimliğinin oluşmasında büyük rol oynamıştır. Alman halk ruhunu yansıtan bu türkülerin önemine değinen Herder, bir kültür ne kadar yabancı unsurlardan uzak olursa o kadar milli olacağını da söyler. Ayrıca Herder’in milliyet, milli ruh, halk edebiyatı, milli edebiyat ve milli kimlik konularında başvurulacak yegane (tek) kaynak olarak halkı göstermesi, çağın sosyal ve beşeri ilimlerinde heyecan yaratan (Yıldırım, 1994: 2) en önemli unsurlardan biri olmuştur.

Batı’da 19. yüzyılda şekillenen halk bilimi disiplini, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Türkiye’sinde ise 19-20. yüzyıllarda yaşanan pek çok toplumsal/ kültürel dönüşüm ve politik tartışma içerisinde kendine alan bulmuştur. Türkiye’de erken dönem halk bilimi çalışmalarının, siyasi arayışlara paralel, hatta siyasetin motivasyonu ile şekillendiği söylenebilir (Ersoy, 2021: 9).

Milli Kimlik İnşasında Folklorun İşlevi. Kimlik, Türkçe Sözlük’te “Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü; 2. Kim olduğunu tanımlayan belge, hüviyet. 3. Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü.” (1998:1324) şeklinde tanımlanır. Kimlik kavramı toplumun sosyal sisteminin en temel ve en önemli kökenini teşkil etmektedir. Kimlik, bireylerin gerek kültürel gerekse yaşadıkları çevrelerdeki sosyal konum ve statülerinin karşılığı olan çok boyutlu, inanç, tutum, değer yargıları gibi yaşam biçimini sembolize eden bir kapsamın alt başlığıdır (Yıldız, 2007: 9). En yalın tanımıyla kimlik, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların “Kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır (Güvenç, 1995: 3). Aslında kimlik kavramının açıklanmasına ilişkin literatür tarandığında, kimliğin tanımıyla ilgili yapılan en genel değerlendirmenin bireyin ‘ben kimim?’ sorusuna verdiği cevap olarak kabul edilebilir (Gözübüyük Tamer, 2014: 85). Böylece kimliğin temel bileşenlerden biri olarak kabul edilen tanımlama insana özgü bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Buna, kişinin varlığıyla ilgili tüm anlamları (değerleri) içine alan öznel bir duygu olarak, “kişisel kimlik” diyebiliriz (Güleç 1992: 14).

Nüfus kütüğündeki soy sop ilişkileriyle, kişiye özgü ad, cins, evlilik, askerlik, sabıka, bilgilerini bir araya getiren kimliklerimiz de vardır. Bu kimliğe, ötekilerden ayırmak için “Ulusal kimlik” denir (Yıldız, 2007: 11). Ulus-devletleşme sürecinin aracı olan “ulusal kimlik” oluşumu, modern çağın ürünüdür (Yıldız, 2007: 11).

1789 Fransız İhtilali'yle başlayan Avrupa'daki ulus devlet anlayışı ve milliyetçilik hareketleri milli kimliklerin inşasını da beraberinde getirmiştir. 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren folklor, Batı'da milli kimliğin inşasında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Folklor ve milli kimlik arasındaki münasebetin hangi seviyede olduğunu tespit etmek için Batılı araştırmacılar taşraya yönelip köy hayatını incelemeye başlamışlardır. 19. yüzyılda ortaya çıkan dünya savaşlarında özellikle İtalya, İspanya ve Almanya'da folklorun siyasi amaçlarla kullandığına şahit oluyoruz. Aynı durum Sovyetler Birliği ve Çin gibi komünist ülkelerde de söz konusudur (Ersoy, 2021: 30).

Milli kimlik, milli kültürün, yani mensup olunan milletin yazı öncesi dönemlerinden bu güne kadar nesilden nesile aktararak getirdiği kültürün kişide veya milletteki yansıması, görüntüsüdür. Kişiyi diğer kişilerden, milleti diğer milletlerden farklı kılan özelliklerin bütünüdür. İnsan veya millet, kendini, çevresini (insanı, diğer varlıkları, dünyayı, evreni, ...) algılayışıyla, anlamlandırışıyla, çevresinden etkilenişi veya çevresine etkileriyle, kısacası yaşama şekliyle ortaya koyduğu özelliklerle diğer kişilerden veya milletlerden farklılaşır; ki bu farklılaşmayla da insan veya millet, milli şahsiyet/milli kimlik kazanır [Sever, 2016: 36].

Türkiye'de, folklorun bir ilim şubesi olduğu, eldeki bilgilere göre 1900'lü yıllarda anlaşılmıştır. Bu bir tesadüf değildir. Hadise, bu yıllarda gelişmeğe ve yayılmağa başlayan Türkçülük hareketi ile organik biçimde bağlıdır. Türkiye'de Türkçülük hareketini yaymak, Türk kültürünü ortaya çıkarmak amacıyla kurulan ilk dernek, Türk Derneği adını taşır. Derneğin amacını ve çalışmalarını geniş kitlelere tanıtmak ve yaymak için Türk Derneği Mecmuası çıkarılır. İlmi sınırlar içinde faaliyet gösteren bu dernek, 1908'de kurulmuştur. Türk folklor araştırmaları açısından bu derneğin faaliyetleri şuurlu ve organize olmuş ilk adımlar olarak değerlendirilebilir [Yıldırım 1994: 9]. Asıl milli kimliğin oluşmasında fikirleriyle ve çalışmalarlarıyla öncülük eden Ziya Gökalp gelir ki, M. Kemal Atatürk'ün “fikrimin babası” diye övdüğü Ziya Gökalp, 1912'den itibaren Türkçülük Hareketi'nin teorisyeni haline gelir. Gökalp, milli şuurun, milli ruhun uyandırılmasında, milli kültürün ortaya çıkarılmasında Herder gibi, halk hayatına gidilmesi gerektiğini öne sürer. ‘Halka doğru’ prensibi ile görüşlerini formüle eder ve Türkçü düşünce sistemine yerleştirir [Yıldırım, 1994: 9]. Folklorun bir disiplin olarak Türkiye'de şekillenmesinde Ziya Gökalp [Ziya Gökalp, 1913], Mehmet Fuat Köprülü [Köprülüzade, 1914] ve Rıza Tevfik Bölükbaşı [Rıza Tevfik, 1914] son derece önemli rol üstlendiği unutulmamalıdır.

Tarihin her döneminde, ait olduğu toplumun içinden çıkan birtakım sanatkarların, başta edebiyat olmak üzere birçok sanat dalını milli duygu ve düşüncelerini ifade etmekte bir araç olarak kullandıkları herkesin malumudur. Özellikle kültürel söylem kurgularının, sosyo-kültürel bilginin önemli söylem alanı olan ve dilin alabildiğine simgeleştirildiği sözlü edebiyat geleneği, bu anlamda bu kimlik inşasının hem zihinsel bağlamını hem de belgesel malzemesini ifade etmektedir. Bu bakımdan sözlü edebiyat geleneği milletçe yaşanmış büyük hadiselerin ansiklopedileri gibidir (<https://ekoavrasya.net/Duyuru.aspx?did=279&lang=TR>). Bir kişinin veya milletin kimliğinin oluşmasında, o milletin yazı öncesi çağlarından başlayarak sözlü; yazının kullanılmaya başlamasıyla da sözlü ve yazılı kültürünün en önemli yapı taşlarından biri olarak edebiyatı gelir. Tüm sanatların

olduğu gibi, edebiyatın işlevi de milletin ortak hafızasını, milletin duyusunu, düşüncesini, bakışını, kısacası algıladığı her türlü varlık hakkındaki maddî ve manevî gerçekliğini yansıtmıştır [Sever, 2016: 37].

Türk kimliğinin yüzyıllardır teşekkül etmesinin temelinde halka ait olan ve milli hafızasında saklı olan kültürel değerler yatmaktadır. Türklerin ilk yazılı belgelerinde dahi milli bilincin izlerini görmek mümkündür. Kültür ve kimlik militle varlığını devam ettirerek gelecek kuşaklara doğru yolculuğuna devam eder. Bu yolculuk farklı sözlü kültür ürünleri vasıtasıyla sağlanmaktadır [Ergöz-Doğan, 2020: 40].

Türk kimliğinin inşası ile ilgili modern edebiyatta da çeşitli eserlerin II. Meşrutiyet’in son yıllarında ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında yayımlandığı görülmektedir. Popüler edebiyat türünün ilk yerli örneklerinin edebiyat dizgemizi zenginleştirmesinin yanı sıra yeni bir Türk kimliği inşa edilen bu dönemde daha geniş kitlelere ulaşmak için bir araç vazifesi gördüğü gözlemlenmektedir [Altıntaş, 2021: 842-843].

Folklor milli malzeme kaynağı olarak görüldüğü için milli kimliğin inşasında önemli bir görevi yerine getirmiştir. Türk kültürü ve folkloru tarihi süreç içerisinde birikimini sözlü ve yazılı kültür ortamında nesilden nesile aktararak süregelmiştir. Türk folkloru coğrafyayı vatanlaştırabilme ve vatanla göç edebilme kabiliyetine sahip olduğu için nereye göç edilmişse orayı vatan yapmış ve orada milli kimliği inşa etmeye de devam etmiştir. Çünkü vatan toprağının şehit kanlarıyla kutsallaştırılması, kahramanların etrafında efsanelerin oluşması, ulusal varlık mücadelesinin verildiği her dönemde destanlardan güç alınması sadece Türkiye Cumhuriyetiyle sınırlı değil bütün Türk Devletleri için geçerlidir. Bu tür düşüncelerin oluşması folklor malzemesinin ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Halk bilimi ürünleri içerisinde yer alan anlatmaya dayalı türler (destan, masal, halk hikâyesi, efsane ve fıkra) ile anonim ve ferdi ürünler kişinin veya toplumun milli kimliğinin inşasına önemli katkılar sağlar. Bu metinlerde yer alan ideal insan tipi, bireyin ve toplumun ulusal kimliğinin teminatı gibidir. Çünkü bir milletin bağımsız yaşaması ve gelişmesi, herhangi bir sebeple kesintiye uğrar veya tehlikeye düşerse, milleti ve dolayısıyla milletin kültürünü kurtarmak için gidilecek en doğru yolun halk türkülerini toplamak, onları milli ruhu canlandırmak ve korumak için kullanmaktır. Milli ruhun canlandırılması demek milli kimliğin yeniden inşası, milletin yeniden ortak duygu ve düşüncede toplanması, milli hedefe ulaşma yönünde harekete geçirilmesi demektir.

Türk milleti destan açısından en zengin millettir. Adriyatik Denizinden Çin Seddine kadar geniş bir coğrafyayı içine alan Türk dünyası dikkate alındığında sayısız destan metniyle karşılaşılır. Bu destanlar, millî kimliği besleyen ve milli kimliği inşa etmede kullanılan en önemli sözlü anlatılardır. Tanrı’nın takdiriyle olağanüstü biçimde doğan, büyüyen ve varlığını milletin bekasına adanmış kahramanların hayatları, fedakârâne mücadeleleri ve idealleri etrafında şekillenerek, milletimizin ruh ve mana ikliminde yaşatılıp destan anlatıcılarının dilinde ve telinde hayat bulan destanlarımız, sözlü ve yazılı gelenekte işlenerek nesilden nesle günümüze kadar ulaşmıştır. Savaş, zafer, göç ve kıtlık gibi milletimizin hayatında silinmez derin izler bırakan önemli olaylar ve bu olaylarda öne çıkan kahramanların bilgeliği, cesaret ve fedakârlıkları Türk milletin yaşadığı her coğrafyada toprağa,

taşa ve mimari anıtlara sinmiş; yüz yıllarca ozanların ve ata-babalarımızın diliyle hayal ve hatıralarımızı süslemiştir [Özkan, 2009: 79-80]. Destan metinlerinde yer alan kahramanlar toplumun idealize ettiği kahramanlardır. Bu kahramanlar, töreleri, gelenek ve görenekleri kişiliklerinde yaşatarak milli hayat bilgisini ve milli ruhu her an diri tutan bir özelliğe sahiptirler. Türkiye dışındaki Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Tatar, Altay, Şor, Tuva, Çuvaş gibi Türklerin destan metinleri ve destanlardaki kahramanlar yetişecek her neslin milli kimliğinin oluşumuna ve gelişimine katkı sağlayacaktır. Geçmiş hatırlanmak ve geleceğe yön vermek için mutlaka bu destan metinlerinin okullarda çocuklarımıza ders olarak okutulması kaçınılmaz bir görevdir. Metinlerdeki ideal kahramanların hatıraları çocuklarımızın milli kimliğinin oluşmasında ve milli bilinçlerinin gelişmesinde temel kaynak niteliğindedir. Destanların milli kimliğin oluşmasında nasıl rol oynadığını gösteren en önemli olay Finlandiya'nın bağımsızlık serüvenidir. Elias Lönnrot'un Fin halk hikâye ve mitolojilerinden yararlanarak oluşturduğu Kalevela destanı Finlilerin milli kimliğini hatırlamalarını sağlamış ve Finliler 1917'de Ruslara karşı verdikleri mücadele sonunda bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Türk masalları ise bir taraftan çocuk ve yetişkin kitlesinin iletişimini sağlarken, diğer yandan dinleyicilerin bilinçaltı ve hayal dünyasını besleyerek sağlıklı bir millî kimliğin teşekkülüne imkân hazırlamaktadır. Türk masalları sadece her şeyi olumlu olarak gösteren bir tür olmayıp ahlâk ve terbiye için aynı zamanda sosyal eleştiri fonksiyonuna da sahiptir [Özkan, 2009: 77]. Masalarda yer alan kahramanlar, toplum tarafından hoş karşılanmayan veya yanlış davranışlar sergileyen tiplerin karşısına çıkarılarak bir mücadele başlatılır. Bu mücadele olumlu ile olumsuzun, iyi ile kötünün mücadelesidir. Çeşitli olağanüstü olaylardan sonra iyi olan, idealize edilmiş masal kahramanı kötülerle mücadeleyi kazanarak mutlu sona ulaşır. Masalların sonunda iyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise cezalandırılır. Kötülük yapan ister sıradan bir kişi olsun isterse devleti yöneten padişah olsun anlatıcı mutlaka masalın sonunda kahramana gerekeni yaptırır. Zira masallardaki olumsuz kişilerin veya yöneticilerin eleştirilmesi toplumun kolektif düşüncesinin sonucudur. Bütün Türk dünyası masallarında Türk inanç ve düşüncesinin tabakaları, çeşitli dönemlerin motif ve hatıralarıyla metinlerde ele alınan dürüstlük, cesaret, fedakârlık, aileye bağlılık gibi tema ve motifler millî kimliğin teşekkülünde önemli rol oynamaktadır. Türk dünyası masal metinlerinde her yaştan dinleyiciye veya okuyucuya önemli mesajlar verdiği ve masal metinlerinin özellikle çocuklarda ana dilin öğrenilmesinde son derece yararlı olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca Türk hayvan masallarında birçok örnekte de her canlının kendi kimliğiyle var olması hususu güçlü biçimde vurgulanmaktadır [Özkan, 2009: 79].

Halk hikâyesi, efsane ve fıkralar da ulusal kimliği oluşturmada önemli anlatmalardır. Destandan halk hikâyesine geçiş eseri olan Dede Korkut Hikâyeleri bütün Türk çocuklarının milli duygularını canlı tutması bakımından öne çıkan bir eserdir. Türk dünyasının hemen hemen tamamında bilinen bu eser, genç dimağların milli duygularla gelişmesine ve milli hassasiyetlerinin olgunlaşmasına yardımcı olduğu gibi Türk kültürünün nesilden nesile aktarımına da yardımcı olmaktadır. On üç iki hikâyenin çeşitli yerlerindeki sözler ve mukaddimedeki ozanın, hanın huzurdaki

sözleri yüzyıllardır eskimeyen bir nasihatname örneğidir. Dolayısıyla Türkiye’de, Azerbaycan’da, Kazakistan’da Özbekistan’da, Kırgızistan’da ve Türkmenistan’da Dede Korkut hikâyeleri çeşitli yaş gurubundaki çocuklara göre hazırlanarak okutulmalıdır. Bilindiği gibi Dede Korkut coğrafyası olan Kazakistan’da Dede Korkut hakkında anlatılan efsaneler ve Dede Korkut hikâyeleri önemini hâlâ koruduğu için Kazak balalarının ulusal kimliğinin oluşmasında Dede Korkut ve hikâyelerinin kullanılması bir zorunluluktur.

Efsanelerde anlatılan kahramanlar, olaylar ve yerler milli olma özelliği taşıdığı için milli kimliğin oluşmasında da kullanılacak anlatılardır. Bununla birlikte fıkra kahramanları ve fıkralarda işlenen konular toplumun ortak değerleri olduğu için kimliğin inşasında önemli işlevler üstlenmektedir. Nasrettin Hoca bütün Türk dünyası tarafından tanınan bir fıkra kahramanıdır. Onun etrafında oluşan metinler bünyesinde Türk dünyasının ortak duygu ve düşüncelerini barındırmaktadır. Anonim şiir (türkü, ağıt, mani, tekerleme atasözleri) ve ferdi şiirler (âşık şiiri) Türk halkının kültürel hazinesini oluşturmakta, kimliğinin ve asabiyetinin teşekkülünde yüzyıllar boyunca mühim rol oynamaktadır. Türk düşüncesi, zevk ve heyecanı, bütünüyle bu türlere sinmiş; geçmiş ve gelecek, güzel ve çirkin, olumlu ve olumsuz yönler, dünyanın faniliği, insanlarımızın erdemleri, sözü geçen türlerle örtülü veya açık biçimde nesilden nesle intikal ettirilerek, manevî dünyamızı ve değerler sistemimizi şekillendirmiştir [Özkan, 2009: 82].

Âşık tazı şiir geleneği çerçevesinde şiir söyleyen âşıklar, akınlar, cıravlar halkın duygu ve düşüncelerini dile getiren ve kültürümüzün taşıyıcısı olan sanatçılardır. Milli kimliğin oluşmasında âşıkların şiirlerinin de önemli rolü vardır. Çünkü âşıklar da içinde yaşadığı toplumun kültürü ile yetişmiş ve geçmişten günümüze pek çok tarihi kahramanların serüvenlerini şiirlerinde dile getirmişlerdir. Âşıkların şiirlerini icra ettikleri ortamlarda bulunan insanların şiirleri dinlerken milli duyguları harekete geçecek ve bu şiirler milli kimliklerinin inşasına katkı sağlayacaktır.

Türk dışı Türklerde özellikle Sovyet Rusyasında halk bilimi malzemesi kullanılarak çeşitli milletler oluşturma sürecinin izleri hala varlığını korumaktadır. Türk ağacının birer dalı olarak düşündüğümüz bağımsız Türk Cumhuriyetler ve özerk cumhuriyetler Sovyet Rusya ideolojisi içerisinde bir millet yaratma ve aidiyet duygusu oluşturma sürecinde ayrıştırılmışlardır. Sen Kazaksın, sen Kırgızsın, Sen Özbeksin, sen Azsrısın, sen Tatarsın, sen Türkmensin gibi söylemlerle Türk milletinin ayrıştırma süreci başlamış ve milli duyguların, milli kimliğin oluşmaması için Türk ait eserlerin ve milli duygularla eser veren şair ve yazarların eserlerinin okunmaması ve yasaklanmasıyla ayrıştırma gerçekleştirilmiştir. 1991 yılında bağımsız olan Türk Cumhuriyetleri milli kimlik inşasında son derece bilinçlenmiş ve Türk Cumhuriyetlerinde halk bilimi ürünlerinin derlenmesi ve yazıya aktarılıp basılması hızlanmıştır. Dolayısıyla milli duygularla halkın yarattığı metinler, Türkiye’de olduğu gibi Türkiye dışı Türklerin de milli kimliğinin inşasında önemli görevler üstlenmiştir.

Sonuç. Halk bilimi ürünleri, sözlü kültür ortamında dilden dile, nesilden nesile aktarılan gelen edebî metinlerdir. Bu metinler yazıya geçirilip veya dijital ortama aktarılıp kalıcı hale getirilir. Böylece bu metinler hem sözlü, hem yazılı hem de dijital kültür ortamında nesilden nesile aktarımı

devam eder. Bu metinler, yaşanmış veya yaşanması muhtemel olaylar, durumlar ve bu olay ve durumlar hakkındaki düşünce ve değerlendirmelerle yapılmış, tarihî süreç içinde anlatanlarca ve dinleyenlerce eklemelere, çıkarmalara, değiştirmelere maruz kalmıştır. Bu süreçte halk bilimi ürünlerinin muhtevası da anlatıcıya bağlı olarak değişmiş ve anlatıcının milli duyguları da metinlere yansımıştır. Bu metinlerde yer alana duygular milli kimliğin oluşumunu destekleyen bir özellik de kazanmıştır. Bu milli özellikler, tarihin derinliklerinden gelerek günümüz dünyasında varlığını sürdüren veya geçerliliğini koruyan nitelikler taşımaktadır.

Sonuç olarak geçmişten başlayarak günümüz elektronik kültür ortamına kadar varlığını sürdüren halk bilimi ürünleri insanların kültürünü öğrenmesinde ve buna bağlı olarak kimlik edinmesinde önemli bir araç olacaktır. İletişimin son derece kolaylaştığı günümüzde bu eserler, milli kimliğin inşasında bir eğitim aracı, malzemesi olarak işlev görecektir. Her Türk evladı bu metinlerle hem anadilinin güzelliklerini keşfedecek hem içinde yaşadığı toplumun değer yargılarına göre yaşamayı öğrenecek hem de milli kimliğinin inşasında kullanacaktır.

Kaynaklar

1. Altıntaş, Özge (2021), “İlk Türk Popüler Edebiyat Eserlerinde Çeviri Yoluyla Milli Kimlik İnşası”, Folklor/Edebiyat, Yıl 27, Sayı 107, s. 835-885.
2. Cengiz, Eren, “Cengiz Aytmatov’un Kimlik İnşası”, <https://ekoavryasya.net/Duyuru.aspx?did=279&lang=TR> (Erişim Tarihi 06.11.2021).
3. Çobanoğlu, Özkul (2000), “Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni”, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/59.php> (Erişim Tarihi 06.11.2021).
4. Ergöz, Ramazan, Doğan, Oğuz (2020), “Kültürel Bellek Mekânı ve Milli Kimlik Yaratmada Pınarbaşı Ağıtlarının İşlevi”, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi, Bahar, Sayı 47, s. 29-43.
5. Ersoy, Ruhi (2021), Gelenekten Geleceğe Türk Dünyası –Makaleler/ İncelemeler-, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
6. Gözübüyük Tamer, Mine (2014), “Kimlik/lerin Seyrine Bir Keşif”, Folklor / Edebiyat, 2014/1, Cilt 20, Sayı 77, s. 83-99.
7. Güleç, Cengiz (1992), Türkiye’de Kültürel Kimlik Krizi, Ankara: Verso Yayınları.
8. Güvenç, Bozkurt (1995), Türk Kimliği, İstanbul: Remzi Kitapevi.
9. Özkan, İsa (2009), “Halk Edebiyatı ve Millî Kimlik”, [Türk Kimliği, Ayvaz Gökdemir’e Armağan-2, Ankara: ÖtükenYayınları, s. 75-97.](#)
10. Sever, Mustafa (2016), “Anlatım Türlerinin Kimlik İnşasındaki İşlevi”, Bizim Külliye, Sayı 67, Mart-Nisan-Mayıs, s.36-39.
11. Türkçe Sözlük, Cilt 2, 1998, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
12. Yıldırım, Dursun (1994), “Türkiye’de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri 1”, Milli Folklor, Yıl 3, Sayı 21, s. 2-15.
13. Yıldız, Süleyman (2007), “Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği”, Milli Folklor, Yıl 19, Sayı 74, s. 9-16.

MUNDARIJA		
I SHO‘BA. TARJIMASHUNOSLIKNING DOLZARB MASALALARI		
1.	Zuhriddin ISOMIDDINOV. Bizdagi tarjima muammolari	5
2.	Uzoq JO‘RAQULOV. O‘zbek tarjimachiligi istiqbollari	9
3.	Xurram RAHIMOV. Alisher Navoiyning “Munojot” asari tarixi, tabdili va tarjimalari xususida	14
4.	Олимджон КАСИМОВ, Мартаба СУЛТОНЗОДА. Некоторые лингвистические особенности перевода лексем «Шахнаме» на русский язык	17
5.	Ne‘matilla OTAJONOV. Eiji Mano – boburshunos olim	22
6.	Rukhsana IFTIKHAR. Beautification of Mughal women	26
7.	Наталья ФИЛИМОНОВА. Возможности перевода при работе иностранных учащихся с художественным текстом: начальный этап изучения русского языка	30
8.	Kosimboy MAMUROV, Nargiza TILAKOVA Functional syntax and mystical semantics: correlating syntaxemes with sufi concepts in Alisher Navai’s Uzbek and English ghazals	34
9.	Xayrulla HAMIDOV. Muslimbek Yo‘ldoshevning tarjimonlik mahorati	38
10.	Ирода СИДДИКОВА. К вопросу взаимосвязи психолингвистики и художественного перевода	43
11.	Xayrulla HAMIDOV, Zulfizarxon QORAXO‘JAYEVA. Nafisiyning “Jannatning yarim yo‘lida” asaridagi personaj portretining tarjimada berilishi	46
12.	Абдумажид МАДРАИМОВ, Аскарый МАДРАИМОВ. Вопросы перевода научного наследия Захириддина Мухаммада Бабур и традиция перевода в библиотеке Акбара в XVI веке	51
13.	Supriya BANERJEE, Iroda UMAROVA Reimagining classics: Tagore, translation and the global reader	54
14.	Ziyodaxon TESHABOYEVA. “Boburnoma”da milliy-madaniy xususiyatli til birliklar va ularning inglizcha tarjimalari	58
15.	Zulhumor MIRZAEVA. Politics under the mask of poetics: Chulpon’s translations in the 1920s-1930s	62
16.	Abdumajid MAMADALIYEV. Badiiy matn tarjimasida milliy koloritni ifodalash muammosi	72
17.	Muhammadjon ABDUVALIYEV. Sinxron tarjimashunoslikning zamonaviy masalalari	74
18.	Мұратбек БАҒИЛА, Кәмшат АЙМАҒАМБЕТОВА. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің жаңа парадигмалары	80
19.	Shermurod SUBHON. Ijodiy kengashlarda	84

20.	Shermurod SUBHON. Kitobxon oldida mas’uliyat	97
21.	Murtazo SAYDUMAROV, Mahmudaxon SAYDUMAROVA. O‘zbek adabiyotining ilk romani tarjimalarida lingvomadaniy xususiyatlar va semantik o‘zgarishlar	100
22.	Mahmadiyor ASADOV. Tarjima – qiyosiy adabiyotshunoslikning tadqiqot obyekti	107
23.	Toshtemir ALIMOV. Gender as a linguistic and cultural parameter in literary translation	113
24.	Tozagul MATYOQUBOVA. Ilk hasbi hol qasida va uning o‘zbek tarjimoni	116
25.	Dilafruz MUHAMMADIYEVA. “Boburnoma”ning turkcha tarjimasi bilan bog‘liq muammolar	120
26.	Umida TURAeva. Some challenges of translating forensic terminology between English and Uzbek	125
27.	Елена ПАНОВА. Мифопоэтическая традиция и проблемы перевода и функционирования онимов в волшебной повести «Алиса в стране чудес» Л. Кэрролла	128
28.	Gulnoz MAMARASULOVA. Siyosiy matn tarjimasining lingvokulturologik jihatlari	137
29.	Эльнора БАГАВОВА. Эволюция переводческих теорий: от традиционных подходов к современным тенденциям	140
30.	Dilfuza KHUDAIBERDIEVA. Translation studies: traditional and modern approaches	144
31.	Gulnoz MAMARASULOVA, Ruxshona CHO‘LIYEVA. Diplomatiik matnlarning tarjimada ifodalanishi	148
32.	Dilshod AMIRQULOV. Tarjimashunoslikda til tipologiyasi asosida komparativ yondashuv	151
33.	Tozagul NASRULLAEVA. Literary translation as interpretation: on the basis of Dreiser’s literary works	154
34.	Мохира ЭШКУВАТОВА, Достонбек АХМАДОВ. Роль лингвострановедческого компонента в обучении переводу	156
35.	Islom TURDIYEV. Ingliz va o‘zbek tillaridagi ayrim ish yuritish terminlarining tarjima talqinidagi muammolari	160
36.	Фотима УМИРЗАКОВА. Проблемы традиционных и современных подходов в немецком переводе	163
37.	Shohsanam BEKMURATOVA. Maqollar tarjimasida tarjimonlarining lingvomadaniy yondashuvlari	166
II SHO‘BA. QIYOSIY TILSHUNOSLIK MASALALARI		
38.	Sayed Mohamed Ahmad KORAYEM. Principles for developing comparative linguistic studies	171
39.	Nedim BAKIRCI. Milli kimlik inʼsasinda halk biliminin ishlevi	183
40.	Farhad RAHIMI. Beş, bel, bilek, elik/ el ve ilik kelimelerinin etimolojik ve anlamsal bağlantilari	190